

УДК 378.616-05.051

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-3-31>

Ольга СІКОРСЬКА,

orcid.org/0000-0001-8528-4003

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри суспільних наук

Одеського національного медичного університету
(Одеса, Україна) *sikorska_olga@ukr.net*

Катерина ОРДУ,

orcid.org/0000-0002-4977-1557

аспірантка кафедри педагогіки

Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»
(Одеса, Україна) *kateryna_77@ukr.net*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Статтю присвячено проблемі формування професійного іміджу майбутніх лікарів. Проаналізовано сучасний стан проблеми. Представлено теоретичний аналіз дефініцій «імідж», «професійний імідж лікаря», «професійна компетентність лікаря», «інформаційно-комунікативна компетентність», «професійно-комунікативна культура», «соціальна компетентність». Розглянуто види і функції іміджу. Наведено тлумачення поняття «іміджелогія».

Зазначено, що професійний імідж майбутнього лікаря — це цілісний образ конкурентоспроможного випускника закладу вищої медичної освіти, якому властиві сформованість професійної, соціальної, інформаційно-комунікативної компетентностей, володіння професійно-комунікативною культурою. Це образ, який визначає рольову відповідність випускника ЗВМО до вимог його професії, стандартів ЄС в умовах медичної реформи України.

У результаті проведеного аналізу наукових джерел визначено структуру професійного іміджу у контексті підготовки майбутніх лікарів: 1. Професійна компетентність. 2. Професійно-комунікативна культура. 3. Інформаційно-комунікативна компетентність. 3. Соціальна компетентність.

Обґрунтовано вибір методологічних підходів (аксіологічний, компетентнісний, міждисциплінарний, особистісний) у процесі формування професійного іміджу майбутніх лікарів.

У межах міждисциплінарного підходу було визначено такі дисципліни: «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Історія України та української культури», дисципліна за вибором «Народна психологія».

Авторами відзначається, що науково-методична робота з формування професійного іміджу майбутніх лікарів повинна містити тренінги, конференції, ділові ігри, науково-практичні семінари. Особливу увагу необхідно приділити заходам, які створюють умови для самопрезентації: творчі конкурси, диспути, брейн-ринги тощо.

Ключові слова: «імідж», «іміджелогія», «професійна компетентність», «інформаційно-комунікативна компетентність», «професійно-комунікативна культура», «соціальна компетентність».

Olha SIKORSKA,

orcid.org/0000-0001-8528-4003

Ph.D., Associate Professor,

Head of the Department of Social Sciences
Odesa National Medical University
(Odesa, Ukraine) *sikorska_olga@ukr.net*

Kateryna ORDU,

orcid.org/0000-0002-4977-1557

Graduate Student at the Department of Pedagogy

State institution "South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky"
(Odesa, Ukraine) *kateryna_77@ukr.net*

FORMATION OF THE PROFESSIONAL IMAGE OF FUTURE DOCTORS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

The article is devoted to the problem of forming the professional image of future doctors. The current state of the problem is analyzed. Theoretical analysis of the definitions "image", "professional image of a doctor", "professional

competence of a doctor", "information and communication competence", "professional and communicative culture", "social competence" is presented. Types and functions of image are considered. An interpretation of the concept of "imageology" is given.

It is noted that the professional image of the future doctor is the image of a competitive graduate of higher medical education, which is characterized by the formation of his professional, social, information and communication competencies, mastery of professional and communicative culture. This is a holistic image that determines the role compliance of the graduates of institution higher medical education with the requirements of his profession, EU standards in the context of medical reform in Ukraine.

As a result of the analysis of scientific sources the structure of professional image in the context of preparation of future doctors is defined: 1. Professional competence. 2. Professional and communicative culture. 3. Information and communication competence. 3. Social competence.

The choice of methodological approaches (axiological, competence, interdisciplinary, personal) in the process of forming the professional image of future doctors is substantiated.

Within the interdisciplinary approach, the following disciplines were identified: "Ukrainian language (for professional purposes)", "History of Ukraine and Ukrainian culture", the elective discipline "Folk Psychology".

The authors note that scientific and methodological work on the formation of the professional image of future doctors should include trainings, conferences, business games, scientific and practical seminars. Particular attention should be paid to events that create conditions for self-presentation: creative competitions, debates, brain-rings, etc.

Key words: "image", "imageology", "professional competence", "information-communicative competence", "professional-communicative culture", "social competence".

Постановка проблеми. Проблема формування професійного іміджу є однією з актуальних у сучасній педагогічній науці, де накопичено досить широкий арсенал технологій, спрямованих на підтримку та створення іміджу різних фахів. У зв'язку з цим актуалізується проблема формування професійного іміджу майбутніх лікарів, що обумовлена теоретичними й практичними завданнями вдосконалення професійної діяльності фахівця нового типу (Затворнюк, 2014:41).

Аналіз досліджень. Значна кількість наукових підходів, присвячених теоретико-методологічній ідентифікації змісту поняття "імідж", дає підстави констатувати, що імідж традиційно розуміють як "образ", "імітацію", "зображення", "відображення", які характеризують відповідну сукупність комунікативних процесів, що формують певне ставлення до подій та явищ суспільного життя (Лаврентій, 2017 :124).

Дослідженню проблеми іміджу присвячено роботи таких зарубіжних учених, як П. Берд, Л. Браун, Ф. Тейлор, А. Файоль. Серед вітчизняних дослідників – Є. Богданова, В. Зазикіна, О. Перелігін, О. Петрову, Г. Почепцова, В. Шепель (Євтушенко, Бабошко, Бушля, 2016:630).

У психологічній традиції безпосереднє відношення до дослідження явищ іміджу мають такі напрями досліджень, як вивчення сприйняття, у тому числі побудова образу, аналіз індивідуальної та колективної діяльності, дослідження спілкування й соціального пізнання (Хуртенко, 2017 :195-196).

Питаннями ділового іміджу займалися О. Михайлова, Т. Хомуленко, С. Бочарова, О. Землянська тощо (Мазуренко, 2010:320).

Сутність професійного іміджу фахівця та особливості його ефективної самопрезентації

висвітлено у працях учених (І.Альохіна, В.Бєбік, М.Вудкок, Д.Френсіс); особливості становлення "Я-концепції" особистості (Р.Бернс, А.Маслоу, К.Роджерс); специфіку сприйняття людини людиною та соціальної перцепції (О.Бодальов, Л. Божович, Л.Виготський, Б.Ломов); формування педагогічного іміджу та «професійного образу Я» викладача вищої школи (Н.Гузій, А.Морозов, О.Чебикін) (Романовська, 2016:136).

Аналіз вітчизняної наукової літератури, присвяченій вивченню іміджу, засвідчує, що досить докладно вивчені іміджеві аспекти професії психолога (Затворнюк, 2014), викладача ЗВО (Євтушенко та ін., 2016; Внукова, 2016; Романовська, 2016). Проте сьогодні бракує теоретико-методологічних досліджень, присвячених аналізу підходів до поняття "професійний імідж майбутнього лікаря".

Мета статті — комплексний аналіз сучасних наукових підходів щодо визначення поняття „імідж”, визначення сутності та структури професійного іміджу майбутніх лікарів, а також обґрунтування методологічних підходів до формування зазначеного феномену в умовах закладу вищої медичної освіти.

Виклад основного матеріалу.

Термін «іміджелогія» перекладається, як «наука про образ» від об'єднання двох слів «image» (англ.) — образ, зображення, відображення та «logos» (грец.) — слово, мова, роздум. Іміджелогія — це наука про дослідження, розробку та технології впровадження у суспільну свідомість позитивного іміджу людини, соціальної групи чи організації, суспільства, ідеї, ідеології, релігії тощо (Барна, 2008:22).

За твердженням О.Хуртенко, іміджелогія оперує поняттями особистого іміджу, яке визна-

чається як поєднання зовнішніх та внутрішніх складових особистості. Ці характеристики зумовили такі типи іміджу: самоімідж – сприймання особистістю себе; імідж, який сприймається іншими; бажаний імідж. Останній поділяється на особистісний або індивідуальний та професійний, що буває позитивним та негативним (Хуртенко, 2017:197).

Аналіз довідкових джерел засвідчує, що в Україні термін «імідж» з'явився наприкінці ХХ сторіччя. В практичному вживанні це слово близьке до відомого грецького слова «харизма», в яке давні греки вкладали значення обдарованості, авторитетності, мудрості і святості (Романовська, 2016:138).

У побутовому розумінні слово «імідж» використовують щодо людини у двох вимірах: зовнішньому і внутрішньому. Перший описує зовнішні характеристики і вигляд людини, другий – внутрішні характеристики, з яких формується її репутація. Ці дві частини становлять єдине ціле, тому можна стверджувати, що імідж – це цілісний образ особистості, що об'єднує її зовнішні та внутрішні характеристик (Михайлишин, 2016:282).

Розглянемо докладніше види та функції іміджу: *габітарний імідж* або імідж зовнішності містить те, з чого складається зовнішній вигляд. Із ним пов'язано перше враження, яке справляє людина. *Вербальний або мовний імідж* демонструє ієрархію цінностей конкретної людини, поняття про навколишній світ, ставлення до чого-небудь. Від вербального іміджу залежить, чи виникне бажання контактувати з людиною майбутньому. *Кінетичний імідж* чи положення в просторі, хода, жестикуляція, поза, постава. *Соціальний імідж* складають атрибути, важливі для життєдіяльності: майно, подорожі, хобі, спосіб відпочинку – іншими словами, коло спілкування і стиль життя (Затворнюк, 2014:42).

Як слушно зауважує Н.Барна, визначним для іміджу є його інформаційно-комунікативна складова частина, саме тому він розглядається як інструмент спілкування з масовою свідомістю. Авторка виокремлює основні функції іміджу: ідеалізації, протиставлення, ідентифікації, комунікативна функція (Барна, 2008:132–133).

Суголосні з думкою В. Абанто, що *професійний імідж лікаря* — це образ, який повністю відповідає специфіці професії, це враження про фахівця, який створюється у його пацієнтів, колег, керівників і підлеглих. Загальний образ лікаря складається з особистісного і професійного іміджу, має розмиті межі і чіткі вимоги, недотримання яких

приводить до непорозуміння і зневажливим ставленням до фахівця (Абанто, 2015: 94).

Учені С.Сільвеструк, Є.Єрмолаєва стверджують, що *професійний імідж лікаря* — це образ, який формує ставлення між фахівцем і його пацієнтами, колегами, керівниками. Імідж фахівця включає не тільки зовнішній вигляд, але і володіння нормами соціальної взаємодії і знання професійної корпоративної культури, клінічного етикету, а також наявність тактовності і емпатії (Сільвеструк, Єрмолаєва, 2016: 213).

На підставі наведених положень учених уважаємо, що *професійний імідж майбутнього лікаря* — це цілісний образ конкурентоспроможного випускника закладу вищої медичної освіти, якому властиві сформованість професійної, соціальної, інформаційно-комунікативної компетентностей, володіння професійно-комунікативною культурою. Це образ, який визначає рольову відповідність випускника ЗВМО до вимог його професії, до стандартів ЄС в умовах медичної реформи України.

У структурі іміджу науковці виділяють певні компоненти. Наприклад, І. Ніколаєску виокремлює когнітивний, емоційний та функціонально-комунікативний компоненти. Когнітивний компонент професійного іміджу є системоутворюючим, у якому знання, здатності впливають на результативність професійної діяльності. Емоційний компонент забезпечує формування та подальший розвиток у фахівців стійкого позитивного ставлення до дійсності. Функціонально-комунікативний компонент розкриває засоби та прийоми діяльності педагога (цит. за Внукова, 2016 :18).

М. Мазоренко вважає, що складовими компонентами іміджу професіонала є: зовнішні компоненти іміджу – професійна спрямованість; професійна компетентність; професійно-важливі психофізіологічні особливості; професійно-важливі властивості особистості (Мазоренко, 2011:179).

У нашому дослідженні враховувалася точка зору І. Пасічник про те, що складовими лікарського іміджу є внутрішній та зовнішній компоненти. Внутрішній компонент іміджу представлений психологічним поняттям «Я-концепція», формування якої складається з уявлення людини про себе та з реакції людини на «зворотній зв'язок» з оточуючими. Зовнішній компонент іміджу складається з габітарного іміджу, кінетичного, ментального, комунікативного, середовищного (Пасічник, 2013 :4).

Зважаючи на вище зазначене, вважаємо що структурними компонентами професійного імі-

джу майбутніх лікарів є сформованість у них професійної, інформаційно-комунікативної, соціальної компетентностей та професійно-комунікативної культури.

У дисертаційному дослідженні К. Хоменко зазначено, що *професійна компетентність лікаря* – це система професійно значущих якостей, знань, умінь, навичок, особистого ставлення та цінностей, об'єднаних гуманно-ціннісним відношенням до хворих і колег по роботі, постійною спрямованістю на особисте і професійне вдосконалення (Хоменко, 2017:95).

За даними експериментального дослідження Ю.Остраус, *професійно-комунікативну культуру* майбутніх лікарів – складне динамічне особистісне утворення, що охоплює систему цінностей, спеціальних комунікативних знань та вмінь, особистісних якостей, взірців поведінки, норм і правил здійснення професійної комунікативної діяльності, котрі пов'язані зі специфікою професії і забезпечують високу ефективність професійної взаємодії лікарів (Остраус, 2020:52).

За визначенням К.Орду, *інформаційно-комунікативна компетентність лікаря* – це інтегрована якість особистості, що включає сукупність професійних якостей, в основі яких лежать знання, вміння і навички в галузі освоєння нових медичних інформаційних систем, телемедичних технологій, знання основних принципів дистанційного консультування, а також досвіду їх застосування в професійній діяльності; здатність грамотно спілкуватися державною мовою в лікувально-профілактичному процесі (Орду, 2021:32).

Дослідниця Л.Лимар *соціальну компетентність лікаря* розуміє як сукупність знань, вмінь та навичок, які фахівець має застосовувати при взаємодії у медичному середовищі, обумовлених існуючими стандартами та нормами соціальної поведінки в цілому та деонтологічно-правовими стандартами щодо лікаря зокрема (Лимар, 2019:41).

У нашому дослідженні спираємося на наукові доробки О.Уварової, О. Сікорської, К.Талалаєва про те, що сучасний освітній процес у ЗВО має бути спрямований на формування громадянської та духовної самоідентифікації. Викладання має стати особистісно-орієнтованим, з використанням міжпредметних підходів, наближаючись до потреб життя і нових можливостей (Уварова, Сікорська, Талалаєв, 2019:74).

Послугуючись думкою учених, визначимо *методологічні підходи* до формування професійного іміджу майбутніх лікарів: особистісний, аксіологічний, компетентнісний та міждисциплінарний.

Основним поняттям у реалізації *особистісного підходу*, зазначає І.Мельничук, є дефініція «особистість» (Мельничук, 2012:55). В Енциклопедії освіти поняття «особистість» розглядається як цілісність – динамічна, відносно стабільна, цілісна система інтелектуальних, соціально-культурних, морально-вольових якостей людини (Енциклопедія освіти, 2008 : 627-628).

У контексті дослідження заслуговує уваги думка М.Філоненко, що розгляд особистісних якостей медичного працівника пов'язується з наукою «деонтологією», предметом вивчення якої є особливості відносин між людьми, їхні обов'язки, збереження професійної таємниці та дотримання моральних норм (Філоненко, 2012).

Аксіологічний підхід дає змогу акцентувати можливості та ресурси освітнього процесу з підготовки майбутніх медиків на розвиток загальнолюдських, професійних та особистісних цінностей, він є фундаментом для конструювання студентами свого внутрішнього світу, стійкої життєвої позиції та ефективної професійної діяльності (Мурзіна, Мирошніченко, Каблуков, Костенко, 2019:75).

Застосування *компетентнісного підходу* у професійній підготовці студентів-медиків має свої особливості. Він сприяє забезпеченню єдності освіти, наукових досліджень і клінічної практики. Варто зазначити, що компетентнісний підхід спонукає до втілення принципів: активності особистості, проблемності навчання, моделювання в формах освітнього процесу і умовах фахової професійної діяльності (Білик, Шевченко, 2021:75).

Професорка Н. Гуменна стверджує, що *міждисциплінарна інтеграція* – необхідний процес сучасної вищої медичної освіти, спрямованої на формування цілісної гармонійної людини, яка інтегрує особистісну, професійну та громадянську складові частини (Гуменна, 2019:125).

Спираючись на думку вчених, вважаємо, що для досягнення результативного процесу формування професійного іміджу майбутніх лікарів є забезпечення інтеграції дисциплін «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Історія України та української культури», дисципліни за вибором «Народна психологія». Слід зазначити, що науково-методична робота з формування професійного іміджу майбутніх лікарів повинна містити тренінги, конференції, ділові ігри, науково-практичні семінари. Особливу увагу необхідно приділити заходам, які створюють умови для самопрезентації: творчі конкурси, диспути, брейн-ринги тощо.

Висновки. Перспективу подальших наукових розвідок убачаємо в обґрунтуванні компонентної структури, визначенні моделі формування зазначеного феномену; у розробці елективного курсу для студентів-медиків «Імідж лікаря» та підготовці науково-методичного супроводу дисципліни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васкес Абанто Х.Э., Васкес Абанто А.Э. Имидж медика: случайный стиль поведения или необходимый элемент самосовершенствования. *Качественная Клиническая Практика*. 2015(3). С. 89–96.
2. Барна Н.В. Іміджелогія. URL:https://www.studmed.ru/view/barna-nv-mdzhelogy_a_679ae311daf.html(дата звернення: 07. 08. 2021).
3. Білик Л.В., Шевченко О.В. Методологічні та психологічні підходи професійної підготовки студентів спеціальності медсестринство до медичної реабілітації. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/12973/11961> (дата звернення: 10.08.2021).
4. Внукова О. М. Позитивний імідж викладача як показник його педагогічної майстерності. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» – Додаток 3 до Вип. 36, Том II (18): Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». К.: Гнозис, 2016. С. 15– 21.
5. Гуменна Н.В. Міждисциплінарна інтеграція у професійній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/18/part_1/28.pdf (дата звернення: 08.08.2021).
6. Затворнюк О.М. Формування та розвиток професійного іміджу майбутніх психологів. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 9 – 10. С. 41 – 44.
7. Євтушенко Г.В., Бабошко А.І., Бушля Д.І. Імідж сучасного викладача: сутність та особливості формування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 11. С. 630 – 633.
8. Лаврентій А. С. Основні підходи до ідентифікації іміджу, його структурних складових та функціонального простору реалізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 20. С. 123–128.
9. Лимар Л.В. Поняття соціальної компетентності сімейного лікаря як різновиду його професійної компетентності. *Актуальні проблеми психології. Правничий випуск університету «Крок»*. 2019. Вип. 34. С. 135–143.
10. Михайлишин Р. Формування педагогічного іміджу – складова підготовки конкурентоспроможного фахівця. URL: <http://dlibra.bg.ajd.czest.pl:8080/Content/4322/21.pdf> (дата звернення: 11.08.2021).
11. Мурзіна О.А.Формування ціннісних орієнтацій в системі вищої освіти / О. А. Мурзіна, В. О. Мирошниченко, А. О. Каблуков, І. О. Костенко // *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 1. С. 67–72.
12. Орду К.С. До питання про визначення сутності феномену «Інформаційно-комунікативна компетентність майбутніх сімейних лікарів». *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2021. IX (98) Issue 247. P. 30–32.
13. Остраус Ю.М. Педагогічні умови формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів. Дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед.н. за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2020. 370 с.
14. Пасічник І. П. Проблеми формування професійного іміджу майбутнього лікаря / І. П. Пасічник // *Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України на новому етапі (з дистанційним під'єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою відеоконференц-зв'язку) : матеріали Х ювілейної Всеукраїнської навчально-наукової конференції з міжнародною участю, Тернопіль, 18-19 квітня 2013 р. / ТДМУ. – Тернопіль, 2013. Ч. 2. С. 611-613.*
15. Романовська О. О. Поняття і структура іміджу сучасного викладача вищої школи. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2016. № 2. С. 135-146.
16. Уварова О.О., Сікорська О.О., Талалаєв О.О. Формування професійного іміджу і виховний процес у медичному ВНЗ. URI: <https://repo.odmu.edu.ua:443/xmlui/handle/123456789/8839> (дата звернення: 06.08.2021).

REFERENCES

1. Vasquez Abanto H.E., Vasquez Abanto A.E. Imidzh medika: sluchaynyy stil' povedeniya ili neobkhodimyy element samosovershenstvovaniya. [Medical image: a casual style of behavior or a necessary element of self-improvement]. *Quality Clinical Practice*. 2015 (3). Pp. 89–96 [in Russian].
2. Barna N.V. Imageology. URL: https://www.studmed.ru/view/barna-nv-mdzhelogy_a_679ae311daf.html (access date: 07. 08. 2021) [in Ukrainian].
3. Bilyk L.V., Shevchenko O.V. Metodolohichni ta psykholohichni pidkhody profesynoyi pidhotovky studentiv spetsial'nosti medsestrynstvo do medychnoyi reabilitatsiyi. [Methodological and psychological approaches to professional training of students majoring in nursing for medical rehabilitation]. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/12973/11961> (access date: 10.08.2021). [in Ukrainian].
4. Vnukova O. M. Pozytyvnyi imidzh vykladacha yak pokaznyk youho pedahohichnyh umin[Positive image of the teacher as an indicator of his pedagogical skills]. *Humanitarian Visnik DVNZ "Pereyaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University" - Dodatok 3 to VIP. 36, Volume II (18): Thematic issue "International Chelpanivska Psychological and Pedagogical Reading"*. K. : Gnosis, 2016. P. 15–21. [in Ukrainian].

5. Humenna N.V. Mizhdystsyplinarna intehratsiya u profesiyniy pidhotovtsi maybutnikh fakhivtsiv medychnoyi haluzi. [Interdisciplinary integration in the training of future medical professionals]. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/18/part_1/28.pdf (date of issue: 08.08.2021). [in Ukrainian].
6. Zatvornyuk O.M. Formuvannya ta rozvytok profesiynoho imidzhu maybutnikh psykholohiv. [Formation and development of the professional image of the future psychologists]. Osvita and development of the bestowed specialness. 2014. No. 9 - 10. Pp. 41 - 44. [in Ukrainian].
7. Yevtushenko G.V., Baboshko A.I., Bushlya D.I. Imidzh suchasnoho vykladacha: sutnist' ta osoblyvosti formuvannya. Image of the modern day: the day and the peculiarities of the formulation. Global and national problems of the economy. 2016. Vip. 11. Pp. 630 - 633. [in Ukrainian].
8. Lavrenty A. S. Osnovni pidkhody do identyfikatsiyi imidzhu, yoho strukturnykh skladovykh ta funktsional'noho prostoru realizatsiyi [Basic steps to the identification of the image, its structural warehouse and functional scope of implementation]. Investments: practice that dosvid. 2017. No. 20, pp. 123–128. [in Ukrainian].
9. Lyamar L.V. Ponyattya sotsial'noyi kompetentnosti simeynoho likarya yak riznovydu yoho profesiynoyi kompetentnosti [The concept of the social competence of a family doctor as a derivative of his professional competence]. Actual problems of psychology. Pravnychy license to the University "Croc". 2019. Vip. 34. pp. 135-143. [in Ukrainian].
10. Mikhailishin R. Formuvannya pedahohichnoho imidzhu – skladova pidhotovky konkurentospromozhnoho fakhivtsya [Formation of pedagogical image - warehouse preparation of competitive professional]. URL: <http://dlibra.bg.ajd.czest.pl:8080/Content/4322/21.pdf> (date of the blast: 11.08.2021). [in Ukrainian].
11. Murzina O. A. Formuvannya tsinnisnykh orientatsiy v systemi vyshchoyi osvity [Formation of value orientations in the system of higher education] / O. A. Murzina, V. O. Miroshnichenko, A. O. Kablukov, I. O. Kostenko // Scientific bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Reference. 2019. No. 1. Pp. 67–72. [in Ukrainian].
12. Ordu K.S. Do pytannya pro vyznachennya sutnosti fenomenu «Informatsiyno-komunikatyvna kompetentnist' maybutnikh simeynykh likariv» [On the question of defining the essence of the phenomenon "Information and communication competence of future family doctors"] Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. Budapest, 2021. IX (98) Issue 247. P. 30–32. [in Ukrainian].
13. Ostraus Yu.M. Pedahohichni umovy formuvannya profesiyno-komunikatyvnoyi kul'tury maybutnikh simeynykh likariv [Pedagogical think about the formulation of professional and communal culture of family doctors]. Dis. on the science. stup. Cand. pedagogical sciences for specialties 13.00.04 - theory and methodology of professional education. Vinnytsia State Pedagogical University named after Mikhail Kotsyubinsky. Vinnytsia, 2020.370 p. [in Ukrainian].
14. Pasichnik I. P. Problemy formuvannya profesiynoho imidzhu maybutn'oho likarya [Problems of forming the professional image of the future doctor] / I. P. Pasichnyk // Credit-modular system for organizing the initial process of Ukrainian medical (pharmaceutical) primary mortgages on a new stage (with remote reports of VM (F) NZ of Ukraine for additional video conference: universal communication) -science conferences with international participation, Ternopil, April 18-19, 2013 / TDMU. Ternopil, 2013. Part 2. pp. 611-613 [in Ukrainian].
15. Romanovska O. O. Ponyattya i struktura imidzhu suchasnoho vykladacha vyshchoyi shkoly [The concept and structure of the image of a modern high school teacher]. Theory and practice of social systems management. 2016. No. 2. pp. 135-146. [in Ukrainian].
16. Uvarova O.O., Sikorska O.O., Talalayev O.O. Formuvannya profesiynoho imidzhu i vykhovnyy protses u medychnomu VNZ [Formation of professional image and educational process in medical university.] URL: <https://repo.odmu.edu.ua:443/xmlui/handle/123456789/8839> (access date: 06/08/2021) [in Ukrainian].